

(Wstęp oraz Warunki i sposób realizacji – wspólne dla obydwu zakresów: podstawowego i rozszerzonego).

JĘZYK ŁACIŃSKI I KULTURA ANTYCZNA ZAKRES PODSTAWOWY

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. W zakresie kompetencji językowych.

Znajomość podstaw języka łacińskiego pozwalająca czytać pod kierunkiem nauczyciela nieskomplikowane, różnorodne formalnie i pochodzące z różnych epok oryginalne teksty łacińskie.

II. W zakresie kompetencji kulturowych.

~~1. Znajomość podstawowych faktów dotyczących twórczości wybranych, ważnych autorów piszących po łacinie od starożytności do czasów nowożytnych.~~

~~2.1. Świadomość relacji pomiędzy językami używanymi w Europie i wykorzystywanymi przez nie alfabety (łaciński, grecki, cyrylica).~~

~~3.2. Podstawowa znajomość wybranych, ważnych zjawisk z zakresu antycznej historii, filozofii, prawa, mitologii, religii, literatury, sztuki i architektury oraz tradycji antyku w kulturze europejskiej i polskiej.~~

~~4.3. Znajomość wybranych pojęć i terminów z zakresu humanistyki oraz ich grecko-rzymskiego rodowodu.~~

III. W zakresie kompetencji społecznych.

1. Rozumienie dziedzictwa antyku grecko-rzymskiego jako ideowego i materialnego fundamentu cywilizacji zachodniej i kultury polskiej.

~~2. Świadomość długiego trwania wartości zrodzonych na podłożu kultur greckiej i rzymskiej, wzbogaconych przez pierwiastek judeochrześcijański.~~

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

1) rozpoznaje (z pomocą tabelk gramatycznych lub bez tej pomocy) następujące formy z zakresu gramatyki języka łacińskiego:

a) formy fleksyjne rzeczowników regularnych deklinacji I–III i rzeczownika *res* V,

b) formy fleksyjne przymiotników deklinacji I–III (w stopniu równym),

~~c) formy stopnia wyższego (*comparativus*) i najwyższego (*superlativus*) przymiotników: *bonus, malus, magnus, parvus*;~~

d) formy fleksyjne i zasady użycia zaimków osobowych (~~oprócz *ego*~~) i dzierżawczych,

~~e) liczebniki główne i porządkowe 1–10~~ formy fleksyjne liczebników głównych i porządkowych 1–3,

f) formy strony czynnej i biernej czasowników regularnych koniugacji I–IV w trybie orzekającym w czasie teraźniejszym (*indicativus praesentis activi i passivi*), formy strony czynnej w trybie orzekającym w czasie przeszłym dokonanym (*indicativus perfecti activi*) oraz formy strony czynnej w trybie rozkazującym w czasie teraźniejszym (*imperativus praesentis activi*),

g) formy bezokolicznika łacińskiego *infinitivus praesentis activi*,

h) formy czasowników nieregularnych *esse i posse* w trybie orzekającym w czasie teraźniejszym (*indicativus praesentis*): *esse i wybrane composita (possum, adsum, absum)*,

i) podstawowe przyimki (~~wraz ze zrozumieniem sensu przypadku, z którym się łączą~~);

2) rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:

a) zdania z orzeczeniem imiennym,

b) strukturę składniową zdania w stronie czynnej i biernej (twierdzącego i przeczącego);

~~3) potrafi odnaleźć w dołączonym do tekstu słowniczku lub w słowniku słowa występujące w tłumaczonym tekście;~~

~~3)4) potrafi czytać ze zrozumieniem bardzo prosty oryginalny tekst łaciński prozatorski oraz poetycki, posługując się dołączonym do tekstu słowniczkiem lub słownikiem oraz tabelkami gramatycznymi;~~

~~5) potrafi czytać metrycznie wiersze łacińskie starożytne, średniowieczne i nowożytne (z pomocą zaznaczonych w tekście miejsc akcentowania).~~

II. W zakresie kompetencji kulturowych: ~~językowych. Uczeń:~~

1. Język łaciński w rodzinie języków indoeuropejskich. Alfabet grecko-łaciński jako alfabet Europy.

Vox audita latet, littera scripta manet.

Uczeń:

- 1) ma świadomość istnienia indoeuropejskiej rodziny języków oraz faktu, że należy do niej większość współczesnych języków europejskich, w tym język polski;
- 2) ~~zna nazwy ważniejszych grup językowych w obrębie rodziny indoeuropejskiej (indyjska, irańska, grecka, włoska, celtycka, germańska, bałto-słowiańska) oraz potrafi przyporządkować do każdej z nich co najmniej po jednym (żywym lub martwym) języku;~~
- 3) ma świadomość szczególnej, wynikłej z historii politycznej, pozycji łaciny w grupie języków włoskich oraz istnienia na Półwyspie Apenińskim nieindoeuropejskiego języka ludu Etrusków;
- 4) ~~zna i rozumie termin „romańska grupa językowa” oraz ma świadomość swoistości tej grupy na tle pozostałych grup językowych rodziny indoeuropejskiej, a także rozumie hybrydowy, germańsko-romański charakter języka angielskiego;~~
- 5) potrafi wymienić i wskazać na mapie obszary, na których współcześnie są używane ważniejsze języki z grupy romańskiej (portugalski, hiszpański, kataloński, francuski, włoski, rumuński);
- 6) ~~ma świadomość wielkiego podobieństwa majuskułowego alfabetu łacińskiego do jego greckiego majuskułowego pierwowzoru oraz pewnej odrębności obu alfabetów minuskułowych, związanej z do pewnego stopnia niezależnym rozwojem obu minuskuł;~~
- 7) potrafi wskazać na mapie obszary, na których współcześnie jest używany „wspólny alfabet Europy” w postaci zarówno łacińskiej, jak i greckiej oraz cyrylicy;
- 8) ~~ma świadomość możliwych znaczeń pojęć „cywilizacji łacińskiej” i „cywilizacji Zachodu”.~~

2. Po co nam dziś antyk?

Antiquitatis et historiae notitia virtutis parens et vitae magistra est (Jan Długosz).

Uczeń:

- 1) ~~z pomocą nauczyciela dyskutuje na temat stwierdzenia Arnalda Momigliano: „Ślady antycznej przeszłości obecne w naszej kulturze, języku, pomnikach czy instytucjach są tak wyraźne, że zmuszają nas do studiowania ich, byśmy mogli zrozumieć ważną część nas samych.”;~~
- 1)2) posiada podstawową wiedzę na temat procesu transmisji tekstów antycznych z czasów starożytnych do nowożytnych:
 - a) ~~procesu transmisji tekstów antycznych z czasów starożytnych do nowożytnych oraz ich wprowadzenia do obiegu u zarania nowożytności;~~
 - b) ~~fascynacji materialnymi zabytkami świata antycznego od średniowiecza do czasów współczesnych ze szczególnym uwzględnieniem narodzin archeologii klasycznej w drugiej połowie XVIII w.;~~
- 2)3) ma świadomość, że badania nad antykiem i jego tradycją to otwarta i ewoluująca dziedzina wiedzy;
- 3)4) wie, czym zajmują się badacze antyku i jego recepcji o następujących specjalizacjach: filolog klasyczny, archeolog, papirolog, epigrafik, numizmatyk;
- 4)5) rozumie znaczenie pojęć: klasycyzm (według Władysława Tatarkiewicza), kultura antyczna, tradycja i recepcja antyku, humanizm.

3. *Roma antiqua, nova, aeterna*. Miasto, dzięki któremu trwa antyk.

Roma quanta fuit, ipsa ruina docet (maksyma renesansowa).

Uczeń:

- 1) zna mit o założeniu Rzymu oraz jego, przekazaną przez tradycję, datę;
- 2) ~~posiada podstawową wiedzę o ciągłości urbanistycznej Rzymu od miasta starożytnego poprzez średniowiecze, renesans po barok;~~
- 2)3) dostrzega znaczenie Rzymu w różnych epokach jako politycznej, kulturalnej i duchowej stolicy świata zachodniego; ~~tlumaczy każdy z tych aspektów, posługując się odpowiednio dobraną argumentacją;~~
- 3)4) rozumie Rzym z jego substancją zabytkową jako swoisty przetrwalnik antyku i jego tradycji w sztukach wizualnych i architekturze; rozumie określenie Wieczne Miasto i ~~termin *spolia*;~~
- 4)5) referuje, z wykorzystaniem narzędzi i zasobów cyfrowych, podstawowe informacje na temat wybranych najsłynniejszych zabytków Rzymu:
 - a) starożytnego: np. kompleks budowli na Forum Romanum, Kapitol i jego muzea, piramida Cestiusza, Ara Pacis, Circus Maximus, Domus Aurea, Koloseum, termy Karakalli, Dioklecjana, łuki triumfalne: Tytusa, Septymiusza Sewera i Konstantyna Wielkiego, kolumna Trajana, Panteon, mauzoleum Hadriana, nekropolia watykańska, katakumby św. Kaliksta,

b) nowożytnego: np. kościoły (San Clemente, Santa Maria in Trastevere, Santa Maria Maggiore, Santa Maria del Popolo, San Carlo alle Quattro Fontane, Il Gesù), Piazza del Campidoglio, Piazza Navona, fontanna di Trevi, Palazzo Farnese, Stanze Rafaela, Kaplica Sykstyńska, Bazylika i Plac św. Piotra,
a)c) arcydzieł sztuki: np. Apollo Belwederski, Grupa Laokoona, torso belwederskie, Wilczyca Kapitołińska, Umierający Gał, tzw. togatus Barberini, August z Prima Porta, malowidła z willi Liwii w Prima Porta, posąg konny Marka Aureliusza, Św. Piotr tronuący Arnolfa di Cambio, Mojżesz Michała Anioła, Apollo i Dafne Gian Lorenza Berniniego, obrazy Caravaggia w kaplicy św. Mateusza w kościele św. Ludwika Króla Francji, Herkules i Lichas Antonia Canovy, starożytnego, nowożytnego oraz arcydzieł sztuki.

Sformatowano: Czcionka: 10 pkt, Kolor czcionki: Czarny

4. Mitologia grecka jako medium znaczeń od starożytności po współczesną kulturę popularną.

Arma virumque cano (Wergiliusz).

In nova fert animus mutatas dicere formas (Owidiusz).

Uczeń:

- 1) wykorzystując odpowiednie źródła potrafi streścić wybrany przez siebie ~~rozbudowany~~ mit (np. cykle: trojański, heraklejski, mit: dionizyjski, apoliński, wybrane metamorfozy Owidiańskie);
- 2) ~~posiada podstawową wiedzę o tradycji przedstawiania postaci mitologicznych w sztukach wizualnych od pierwowzorów starożytnych do dzieł współczesnych;~~ potrafi, korzystając m.in. z zasobów cyfrowych, właściwie zilustrować wybrany przez siebie mit;
- 3) rozumie zjawisko reinterpretacji mitów jako nieodłączną tradycję kultury europejskiej ~~począwszy od starożytności, poświadczoną zarówno w kontekście pogańskim, jak i chrześcijańskim.~~

5. Demokracja ateńska: ideał i praktyka.

Per terrarum orbem Atheniensium facta pro maximis celebrantur (Salustiusz).

Uczeń:

- 1) zna mowę pogrzebową Peryklesa z drugiej księgi „Wojny Peloponeskiej” Tukidydesa oraz fragmenty „Obrony Sokratesa” Platona (17a–24b), ~~zna zarys bezpośredniego historycznego kontekstu obu tekstów;~~ potrafi ~~analizować te teksty i~~ dyskutować krytycznie o wartościach w nich przekazywanych: równości wobec praw, równym dostępie do urzędów, tolerancji, dostępie do dóbr materialnych i dóbr kultury;
- 2) dyskutuje o ideałach demokracji i różnicach pomiędzy demokracją ateńską i współczesną;
- 3) rozumie znaczenie pojęć: polis, demokracja, demagog, demagogia, retoryka: sądowa, polityczna, popisowa.

6. Ciało w kulturze grecko-rzymskiej.

Balnea vina Venus corrumpunt corpora nostra. Sed vitam faciunt balnea vina Venus (inskrypcja).

Uczeń:

- 1) ~~zna elementy wychowania greckiego nastawione na rozwój kultury fizycznej; rozumie termin kalokagathia;~~
- 1)2) zna podstawowe fakty dotyczące uprawiania sportu w Grecji; ~~dysejpliny sportowe;~~
- 2)3) rozumie rolę igrzysk, w szczególności igrzysk olimpijskich;
- 4) ~~posiada podstawową wiedzę na temat pielęgnacji ciała w starożytności, w tym społecznej funkcji term;~~
- 5) ~~posiada podstawową wiedzę o rzymskich obrządkach pogrzebowych; zna kategorie zabytków: stela, urna, sarkofag;~~
- 3)6) rozumie znaczenie pojęć: *kalokagathia*, termy, gymnasium, palestra, stadion, cyrk, sympozjon.

7. Klasyczny system wartości estetycznych w sztuce i architekturze.

Ad rationem pulchri sive decori concurrit et claritas et debita proportio (św. Tomasz z Akwinu).

Uczeń:

- 1) ~~ma świadomość związku estetyki z refleksją filozoficzną w tradycji europejskiej;~~
- 1)2) dyskutuje na temat ideału piękna i kanonu w rzeźbie greckiej; ~~na wybranych przez siebie przykładach interpretuje stwierdzenie Johanna Joachima Winckelmanna: „Powszechną i znakomitą cechą greckich arcydzieł jest (...) szlachetna prostota i spokojna wielkość, tak w postawie, jak i w wyrazie twarzy.”;~~
- 2)3) dostrzega antyczny rodowód wybranych zjawisk artystycznych, takich jak: pomnik komemoratywny i realistyczny portret, łuk triumfalny, kolumna honoryfikacyjna, statua, pomnik konny, popiersie;
- 3)4) zna zasadnicze dla sztuki i architektury starożytnej Grecji i Rzymu i jej recepcji pojęcia, takie jak: *mimesis*, *symmetria*, kanon, klasyczne porządki architektoniczne ~~(także spiętrzony i wielki porządek)~~, złota proporcja, harmonia.

8. Rzymskie wzorce osobowe (*exempla*), pamięć historyczna i kult przodków jako budulec tożsamości, wspólnoty i narzędzie propagandy.

Fuit, fuit quondam in hac re publica virtus (Cyceron).

Verba docent, exempla trahunt.

Uczeń:

- 1) posiada podstawową wiedzę o charakterystycznych dla kultury starożytnego Rzymu zjawiskach, takich jak:
 - a) kult przodków ~~jako tradycja kształtująca model społeczny,~~
 - b) kult sławnych postaci, ~~(np. Eneasza, Lucjusza Juniusza Brutusa) jako czynnik państwowotwórczy i wspólnototwórczy,~~
 - c) ~~historie egzemplarne jako wzorce cnót obywatelskich i źródła nauk moralnych;~~
- 2) potrafi, korzystając m.in. z zasobów cyfrowych, zinterpretować wybrane rzymskie wzorce osobowe ~~(np. Marek Kurejusz, Mucjusz Seewola, Koriolan, Cyceynat, Kornelia),~~ ilustrując swoją wypowiedź źródłami ikonograficznymi;
- ~~3) rozpoznaje wartości (enoty) przekazywane w historiach egzemplarnych i rozumie ich społeczne znaczenie, wskazuje ich charakter formacyjny i wspólnototwórczy (np. dbałość o dobro wspólne, odwaga, mądrość, prawość, umiar, honor, przedkładanie interesu ojezyny nad interes własny), ma świadomość długiego trwania tych wartości w kulturze europejskiej;~~
- ~~3)4) potrafi, wykorzystując przykłady znanych mu wydarzeń i postaci z historii Polski lub historii lokalnej, wskazać bliskie jego wrażliwości wzorce osobowe ~~nowożytne i współczesne exempla;~~~~
- ~~4)5) rozumie znaczenie pojęć: virtus, gloria maiorum, mores maiorum, homo novus, polityka historyczna, propaganda historyczna.~~

9. Od Kościoła pierwszych chrześcijan do rzymskiego Kościoła papieży.

Et unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam (Credo).

Uczeń:

- ~~1) zna rolę św. Pawła w nadaniu chrześcijaństwu wymiaru uniwersalnego (na podstawie Gał 2,11–14);~~
- ~~1)2) ma świadomość doktrynalnej różnorodności świata chrześcijańskiego pierwszych wieków;~~
- ~~2)3) dostrzega wpływ filozofii greckiej na rozwój doktryny chrześcijańskiej: rozumie tekst wyznania wiary jako wynik sporów o naturę Chrystusa („współistotny”) i istotę Trójcy;~~
- ~~3)4) zna zarys wydarzeń politycznych związanych z początkami i rozwojem chrześcijaństwa: przełomem konstantyńskim i początkami papiestwa w V i VI w.;~~
- ~~4)5) rozumie znaczenie pojęć: herezja, polemika, sobór, a także pojęcia logos i rozumie wieloznaczność jego tłumaczeń.~~

10. Cywilizacja imperium rzymskiego i jej znaczenie dla kształtu i rozwoju świata zachodniego.

Nos quasi nani super humeros gigantum sumus (Bernard z Chartres).

Uczeń:

- 1) posiada podstawową wiedzę o cywilizacyjnych osiągnięciach starożytnych Rzymian; ~~w zakresie:~~
 - a) ~~tworzenia zrębów myśli prawnej, uniwersalizacji tworzonych norm prawnych oraz kodyfikacji prawa;~~
 - b) ~~budownictwa (prywatnego, publicznego, drogowego, wodociągowego) także w wymiarze technologicznym (produkcja oraz wykorzystanie betonu i szkła);~~
- 2) zna zasięg imperium rzymskiego ~~za panowania Trajana~~ i potrafi podać przykłady współczesnych europejskich miast, będących pierwotnie rzymskimi koloniami i obozami wojskowymi;
- 3) ma świadomość, że podstawą rozwoju cywilizacyjnego krajów Europy zachodniej jest fundament cywilizacji rzymskiej;
- ~~4) rozumie rolę prawa rzymskiego, zwłaszcza prawa cywilnego, w średniowiecznej i nowożytnej Europie;~~
- ~~4)5) rozumie znaczenie pojęć: domus, insula, hypocaustum, kamień milowy, limes, bazylika (rzymska i chrześcijańska), ius, lex, kodyfikacja justyniańska.~~

11. Rzymska forma Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Est igitur res publica res populi (Cyceron).

Uczeń:

- 1) — ma świadomość, że wielu autorów polskiej literatury pisało (wyłącznie lub w części) po łacinie: Gall Anonim, Wincenty Kadłubek, Jan Długosz, Mikołaj Kopernik, Jan Kochanowski, Andrzej Frycz Modrzewski, Jan Łaski młodszy, Maciej Sarbiewski;
- 1)2) ma świadomość znaczenia języka łacińskiego dla rozwoju literatury i piśmiennictwa naukowego i użytkowego w języku polskim, że polskie piśmiennictwo XVI i XVII w. (m.in. pamiętniki, korespondencja, uchwały sejmików) powstawało często w języku mieszanym, polsko-łacińskim (makaronizmy);
- 2)3) rozumie znaczenie opartego na tradycji antycznej wykształcenia elit Rzeczypospolitej Obojga Narodów;
- 3)4) zna termin „sarmatyzm” i rozumie go jako próbę zakorzenienia narodu i kultury polskiej w tradycji antycznej;
- 5) — zna parafrazę Cyceerońskiej definicji republiki autorstwa Andrzeja Frycza Modrzewskiego;
- 4)6) rozumie znaczenie pojęcia ustroj mieszany i wskazuje na analogie ustrojowe między państwem rzymskim a Rzeczpospolitą Obojga Narodów.

III. W zakresie kompetencji społecznych. Uczeń:

- 1) dostrzega potrzebę aktywnego zdobywania i poszerzania wiedzy i umiejętności, koniecznych w nauce rozumienia tekstów łacińskich;
- 2) wykształca w sobie postawę otwartości na wyzwania intelektualne i uczy się pokonywać trudności w mierzeniu się z nimi;
- 3) dostrzega i docenia rolę języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu w kształtowaniu języków i kultur czerpiących z dziedzictwa antyku;
- 4) — nabiera intelektualnej ciekawości i umiejętności dyskusji nad problemami kulturowej historii Europy;
- 4)5) wykształca w sobie kompetencje potrzebne do świadomego uczestnictwa w kulturze;
- 6) — potrafi zdystansować się wobec stereotypów oraz własnych przedsądów.